

miljøpartiet de grønne

Arbeidsprogram 2009–2013

Vedtatt på landsmøtet i Stamsund, 6. til 8. mars 2009.

Miljøpartiet De Grønne
Arbeidsprogram 2009–2013

Vil du vite mer om grønn politikk?

Miljøpartiet De Grønne (MDG) har siden starten i 1988 vært representert i en rekke kommunestyre og fylkesting, og er medlem av det felleseuropeiske grønne partiet European Green Party (EGP). I 2009 satser vi mer enn noen gang på å vinne mandater også på det norske Stortinget.

Det foreliggende arbeidsprogrammet for stortingsperioden 2009 – 2013 bygger på prinsippprogrammet, som sammen med siste nytt fra MDG og informasjon om partiets fylkes- og lokallag finnes på våre nettsider: www.mdg.no. Har du spørsmål, kommentarer eller innspill, ta gjerne kontakt med oss på e-post sekretariat@mdg.no eller på telefon 23 10 95 43.

Innhold

1: Hovedprinsipper for grønn politikk.....	4
2: Hovedlinjer i grønn økonomi.....	6
3: Samfunnslønn.....	9
4: Energi.....	10
5: Ut av oljealderen.....	11
6: Samferdsel.....	13
7: Kultur for engasjement.....	15
8: Digitale rettigheter.....	17
9: Helse.....	18
10: Økologisk landbruk.....	20
11: Økologisk sjøbruk.....	22
12: Dyrers rettigheter.....	24
13: Stopp utryddingen!.....	25
14: Utvikling på egne vilkår.....	26

1: Hovedprinsipper for grønn politikk

Miljøpartiet De Grønnes mål er et medmenneskelig samfunn i økologisk balanse. Økonomien skal underordnes sunne økologiske prinsipper, og fremme fred og rettferdighet både lokalt og globalt. Livskraftige lokalsamfunn basert på lokale ressurser er en forutsetning for å nå målet.

Økologisk bærekraft

Mennesket legger allerede beslag på store deler av jordens areal og naturressurser, noe som truer fred, velferd og selve eksistensen til mange medmennesker samt en rekke andre arter. Økologien – læren om samspillet i naturen – viser at vi blir mer sårbare jo flere mennesker vi er og jo større forbruk hver og en har. Teknologiske fremskritt kan i noen grad veie opp for dette, men Miljøpartiet De Grønne legger føre var-prinsippet til grunn, og hevder at den eneste farbare veien er både å stabilisere folketallet, redusere forbruket og forbedre teknologien. Miljøpartiet De Grønne mener også at mennesket, som den sterkeste parten i møte med andre dyr, er etisk forpliktet til å behandle dyrene med høy respekt for deres behov og naturlige livsførsel.

Sosial bærekraft

Sosial trygghet og noenlunde jevn fordeling av goder er en forutsetning for både økologisk bærekraft, livskvalitet og fredelig samkvem folk imellom. FN-konvensjonen om sosiale, økonomiske og kulturelle menneskerettigheter er like viktig som de politiske menneskerettighetene. Så lenge verden preges av store sosiale forskjeller, hevder vi retten til å strebe etter likeverdige levekår for alle. Vi har dermed ingen rett til å kreve måtehold fra verdens fattige uten selv å redusere forbruket vårt når økologiske hensyn krever det. Om byrden ved en slik reduksjon fordeles sosialt rettferdig, tror vi dette er like overkommelig som det er nødvendig, og i et sosialt rettferdig og likestilt samfunn tror vi menneskene kan være lykkelige med et lavere materielt forbruk enn i dag.

Demokrati og ansvar

Med trygghet for mat, helse og utdanning på plass, kan folk ta styring over eget liv og formingen av samfunnet. Miljøpartiet De Grønne står for et radikalt demokrati der alle individer og grupper både er i stand til og ser nytten av å engasjere seg for sin egen og felleskapets framtid. Et økologisk og sosialt bærekraftig samfunn forutsetter sterkere, mer opplyst og lokal folkelig kontroll med naturressurser, kapital og teknologi. Vi mener varige grønne samfunnsendringer bare kan komme gjennom et samspill av kollektive demokratiske grep og personlige endringer av holdninger og livsstil.

Kulturelt mangfold og individuell frihet

Miljøpartiet De Grønne tar avstand fra alle former for negativ diskriminering. Vi legger til grunn at ingen samfunn eller kulturer er statiske og entydige, og at alle har potensiale for positiv utvikling. Vi avviser forsøk på å sette alle fra et område eller en kultur i samme bås, og vil alltid støtte de underkulturene som deler våre idealer innen økologisk og sosial bærekraft, demokrati og ikkevold. Vi setter personlig frihet høyt, men da en grønn frihet der solidaritet og medfølelse setter grensene for individuell frihet – ikke omvendt.

Ikkevold

Miljøpartiet De Grønne legger ikkevoldsprinsippet til grunn for alle områder av politikken. Vi mener økologisk og sosial bærekraft, demokrati og respekt forebygger konflikter gjennom fjerning av strukturell vold i fredstid. Vi mener også at ikkevoldelig motstand og dialog kan dempe, forvandle og løse konflikter når de oppstår.

Ydmykhet og samarbeid

Miljøpartiet De Grønne innser at vi ikke sitter med fullstendige løsninger på alle de eksistensielle problemene menneskeheten står overfor, eksempelvis klima- og ressurskrisene. Vi inntar derfor en ydmyk og lyttende holdning overfor fagkompetanse, forskermiljøer og miljø-, freds- og solidaritetsbevegelsen. Vi ønsker å etablere nær kontakt med slike miljøer, slik at våre vedtak forankres i mest mulig kompetent og faglig analyse. På grunnlag av våre grunnprinsipper og samarbeid med kompetansemiljøer vil vi skape en ny politikk som er i stand til å møte utfordringene dette århundret byr oss: En frisinnet, nytenkende og radikal politikk.

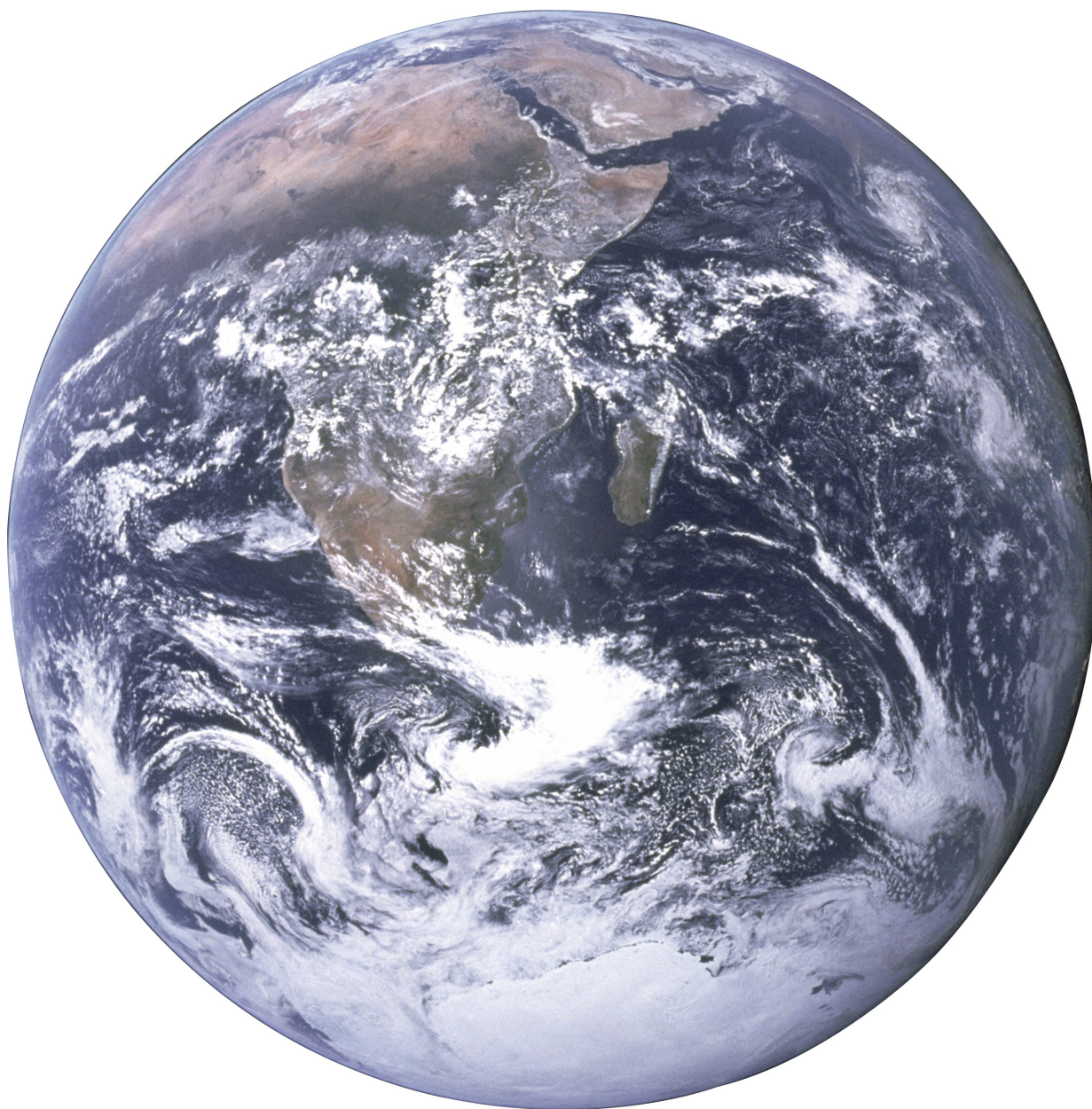

Foto: NASA

2: Hovedlinjer i grønn økonomi

Det beste fra plan og marked

Grønn økonomi er en blandingsøkonomi der økologiske, sosiale og demokratiske mål er vesentlig styrket, på bekostning av kommersielle interesser. Markedet, basert på privat eiendomsrett og konkurranse, er effektivt og uproblematisk på begrensede områder, og har derfor en sentral rolle i grønn økonomi. Kapitalismen – opphoping av kapital via utbytting av arbeidskraft, eller å tjene penger på å ha penger – er derimot et usosialt prinsipp som ofte ødelegger det positive ved markedet. Vi ser at de to prinsippene overlapper hverandre – utfordringen er å finne gode rammer for innhold, omfang og styring av begge, ikke minst hvilke områder de må holdes unna. Her er det behov for nytenkning, men også å ta opp igjen ordninger som er praktisert tidligere. Penger skal primært være et praktisk byttemiddel i realøkonomien, ikke et spekulasjonsobjekt å bli rik på i seg selv.

Redusert arbeidstid framfor økt kjøpekraft

Vi kan ikke låse oss til økonomisk vekst som vilkår for stabilitet og velferd. I prinsippet kan vi se for oss typer av økonomisk vekst som ikke drar med seg mer økologisk belastning enn i dag, men i praksis er dette knapt mulig på sikt, og det er heller ikke lenger noe vilkår for det gode liv i i-landene. Tvert imot mener vi at mer frivillig og sosial aktivitet vil gi oss en annen og rikere form for vekst. Miljøpartiet De Grønne ønsker derfor at økt produktivitet, som i seg selv er et gode, primært skal omsettes i redusert arbeidstid heller enn økt kjøpekraft. På denne måten kan man trinnvis innføre for eksempel 6-timersdag med «full lønnskompensasjon», men ikke «vekstkompensasjon» – det vil si at veksten tas ut som mer fritid i stedet for økt kjøpekraft.

Felleseie og demokratisk kontroll på viktige områder

Kontroll med naturressurser, drift av infrastruktur og velferdstjenester er i hovedsak uaktuelle områder for kommersielle interesser. Der det er tradisjon for privat virksomhet innen slike områder, må strenge konsesjonsvilkår gjelde. Stat og kommuner bør suppleres med samvirkeforetak, stiftelser og mindre lokale aksjeselskaper. I andre sektorer er regulerte markedsløsninger best. Men effekten av politiske rammer avtar ofte når selskaper vokser og tillemper seg en tilsvarende mangesidig og diffus makt, så størrelsesbegrensninger må være en del av rammeverket. Internasjonal handel må ikke hindre demokratisk kontroll med naturressurser, eiendomsforhold, pengepolitikk, skatte- og velferdssystem, arbeids- og miljølovgivning. Verken EU eller WTO tjener grønne mål med de formål disse organisasjonene har i dag. Norsk arbeid innen slike organisasjoner må eventuelt ha et grønt samfunn som siktemål.

Det må lønne seg å handle grønt – også økonomisk

Et problem med markedet er at prisene i liten grad avspeiler sosiale og økologiske kostnader. De fleste av oss handler mer etter pris enn samvittighet, og ordninger med positiv eller negativ produktmerking virker for lite og sent. I hovedsak må vi i dag dessuten betale ekstra for etiske og miljøvennlige produkter. Dette må snus, ved at samfunnet i langt sterkere grad rasjonerer eller avgiftsbelegger nyuttak av naturressurser, forbyr forurensning og stiller krav til sosialt akseptabel produksjon og handel. Slik blir de varene vi ønsker skal overta markedet billigst eller enerådende.

Miljøavgifter må være smarte og sosiale

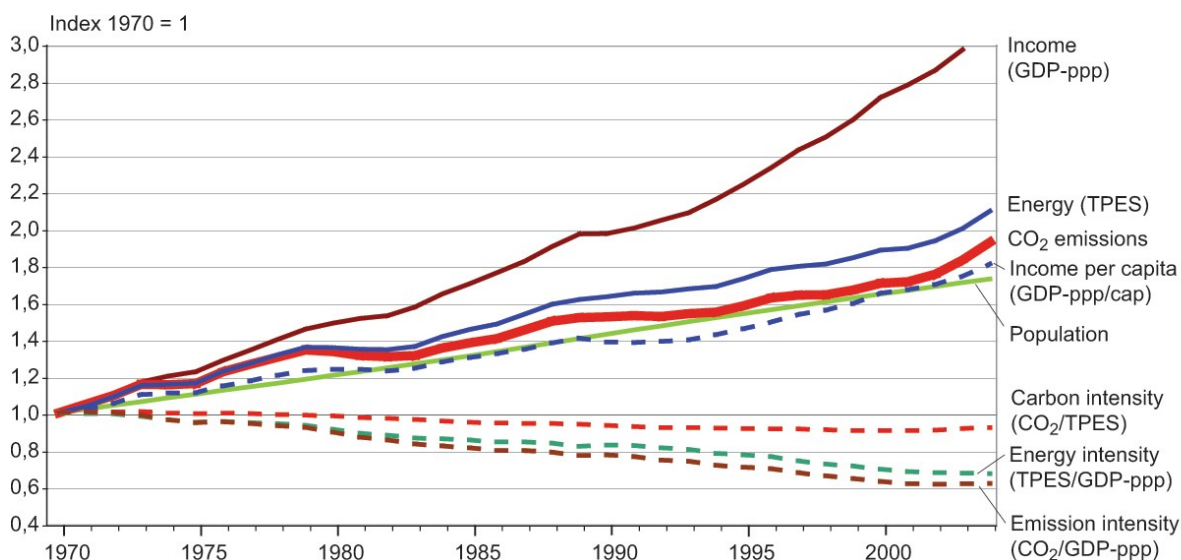
Avgifter på miljø- eller helseskadelige produkter og aktiviteter skal ha som formål å gjøre seg selv overflødige, og kan derfor bare være tidsbegrensede tillegg til vanlig skatt, og da øremerket tilsvarende gode tiltak. De fleste slike avgifter er i dag «flate», og virker usosialt ved at de i mindre grad rammer de rikeste. Avgiftene må derfor enten gjøres progressive (f.eks. toprissystem på strøm), erstattes helt med personkvoter, eller tilpasses ulike behov (f.eks. veipricing). Vi må også bort fra ordninger der vi betaler avfallsgebyr i tillegg til sluttbehandlingsavgift som en del av kjøpesummen. En rekke produkter det er viktig å samle inn igjen etter bruk må heller pålegges pant, med satser som gir effektiv innsamling.

Aktiv næringspolitikk

De statene vi omtaler som i-land har alle ført en bevisst og aktiv næringspolitikk, selv om dagens politiske ledere gjerne snakker som om det er det frie markedet som har drevet nasjonen framover. Ny teknologi oppstår, blir allmenn, og til slutt avleggs. Næringspolitikken må kontinuerlig støtte opp om fronten i denne løypa, i motsetning til den nyliberalistiske næringsnøytraliteten der kortsiktig gevinst og langsiktig stagnasjon ofte blir resultatet. Rammen må uansett være langsiktighet, sosial og økologisk bærekraft.

Et enkelt og sosialt skattesystem

Det samlede skattenivået må dekke ønsket omfang av fellestjenester. Skatteøkning kan derfor være nødvendig for å muliggjøre velferdsreformer, men også for å overføre arbeidskraft til offentlig sektor når arbeidsmarkedet er stramt. I motsetning til rentejusteringer gir skatten mulighet til å ta sosiale hensyn når aktiviteten i økonomien skal reguleres. Vi ønsker et enkelt skattesystem der kun prosentsatsene justeres ved behov. Mange skatte- og avgiftsordninger kan avvikles, med mindre byråkrati, bedre oversikt og sosial fordeling som resultat. Merverdiavgiften er en hovedkilde til offentlig inntekt, og tungt innarbeidet i de fleste land. Likevel er den både usosial (en regressiv skatt) og arbeidskrevende, og bør på sikt erstattes av økning i de andre skattene. I første omgang må den brukes aktivt til å gjøre ønskede produkter billigere. Vanlig inntekts- og formueskatt må uansett bli mer progressiv enn i dag, for å få til en ønskelig sosial utjevning.

Sammenheng mellom økonomisk vekst og vekst i energiforbruk og klimautslipp. Kilde: IPCC

Miljøpartiet De Grønne vil arbeide for:

1. Å innføre nasjonale mål på økologisk bærekraft og livskvalitet som utfyller BNP.
2. Å opprette et bærekraftdepartement som er overordnet de andre departementene.
3. En avklaring av hvilke områder private selskaper kan virke på og hvor store de kan bli.
4. Innføring av en internasjonal avgift på omsetning av verdipapirer, som skal øremerkes globale miljøtiltak for å redusere klimagassutslipp.
5. Langt strengere regulering av finanssektoren, med sikte på et sunnere og bedre samsvar mellom real- og finansøkonomien.
6. Forbud mot shortsalg av aksjer ved Oslo børs samt mot etablering av hedgefond i Norge.
7. Utredning av alternative systemer for rente- og valutapolitikk.
8. Samarbeid med fagbevegelsen om forsøk med tariffavtaler der redusert arbeidstid erstatter reallønnsøkning.
9. Å sikre offentlig eierskap og politisk kontroll med infrastruktur og velferdstjenester, energi og drikkevann.
10. At New Public Management avvises som prinsipp i offentlig sektor.
11. Å erstatte EØS-avtalen med en eller flere demokratisk jevnbyrdige handelsavtaler.
12. Å få WTO, Verdensbanken og Det internasjonale pengefondet inn under FN, der de må støtte opp om FNs øvrige arbeid.
13. Å sette et nasjonalt tak på arealbruk og uttak av lagerressurser til næringsformål.
14. Å allmenngjøre prinsippene for rettferdig handel til å gjelde alle importvarer.
15. Å styrke økologiske og sosiale mål i selskapslovgivningen.
16. En utvidet norsk arbeidsmiljølov med solidaransvar som hovedprinsipp; å øke fagorganisertes innsynsrett i arbeidsforholdene; å likestille turnus- og skiftarbeid; reell likelønn; ingen aksept for sosial dumping.
17. Reell lønnsutjevning til fordel for tradisjonelle kvinneyrker, inkludert like vilkår for turnusarbeid i helse- og sosialsektoren og skiftarbeid i industrien; kjønnskvotering i yrker der ett kjønn er vesentlig underrepresentert; samarbeid med relevante forbund for å bedre kårane for alle marginaliserte grupper i arbeidslivet.
18. Avvikling av merverdiavgiften (moms) på økologiske varer, gjenbruk, kollektivtransport og andre miljø- eller helsegunstige varer og tjenester; på sikt avvikling av all merverdiavgift.
19. Innføring av pant på en rekke produkter, f.eks. kjemikalier, hvitevarer og elektronikk.
20. Økte krav til produktkvalitet; utvidelse av garantitiden på varer som kan lages mer holdbare enn i dag, f.eks. elektronikk, hvitevarer og sportsutstyr.
21. En næringspolitikk basert på aktive politiske prioriteringer av gunstige sektorer og teknologier, f.eks. ENØK og ren ny energiteknologi i stedet for fossil energi.
22. En sterkt progressiv og felles skattetrapp for lønns-, kapital- og alle andre slags inntekter; en sterkt progressiv skattetrapp på formue; minstefradrag på 3 G i inntektsskatt og 30 G i formueskatt; avvikling av rentefradraget utover normalt studie- og boliglån.
23. Å avvikle arbeidsgiveravgiften.
24. Sosial profil på alle miljøtiltak (jf. 4: *Energi*).

3: Samfunnslønn

Innføring av samfunnslønn vil være en sosial reform som på en avgjørende måte legger til rette for grønn politikk på en rekke andre områder, som for eksempel helse, kultur og demokrati.

Virksomhet kontra lønnsarbeid

Miljøpartiet De Grønne skiller mellom virksomhet og lønnsarbeid. Det er en menneskerett, og for de fleste avgjørende for et godt liv, å få bruke evnene sine til høvelige og varierte aktiviteter. Lønnsarbeid er derimot knyttet til økonomisk trygghet, og er ikke alltid like meningsfylt for øvrig. Det vil heller aldri være perfekt tilgang på lønnsarbeid, og det er mange som av ulike årsaker ikke kan delta for fullt i det ordinære arbeidslivet. Visjonen er selvsagt at de to variantene av arbeid faller sammen for den enkelte, men dette vil aldri bli realistisk for alle til enhver tid. Vårt svar på dette er samfunnslønn.

Samfunnslønn for sosial verdighet

Samfunnslønn i sin enkleste form er en sammenslåing av sosialhjelp og noen få andre trygdeordninger. Dette er viktig først og fremst for å spare trygdemottakere for et til dels komplisert og nedverdiggende forhold til ulike offentlige instanser. Samfunnslønn vil gjøre søknader, dokumentasjoner og kontorbesøk overflødige. På den andre siden kan et betydelig offentlig byråkrati avvikles.

Samfunnslønn for trygghet og pusterom

Miljøpartiet De Grønne tar ideen videre, og mener samfunnslønningen kan bli en universell ordning som erstatter alt fra studiestøtte via sosialhjelp og etablererstipend til minstepensjon. Samfunnslønningen må utformes slik at alt lønnsarbeid svarer seg og gir reell tilleggsinntekt, i motsetning til dagens ordninger som ofte gjør det lite attraktivt for trygdete å arbeide. Mange modeller kan tenkes; målet er en ordning som uten vilkår garanterer hvert individ et trygt og forutsigbart økonomisk grunnlag, samtidig som alt viktig arbeid utføres.

En statusheving for den uformelle økonomien

Den uformelle økonomien omfatter arbeid som utføres på frivillig eller selvhjelpsbasis uten bruk av penger som vederlag, og som i hovedsak ikke blir registrert eller skattlagt. Dette dreier seg for eksempel om arbeid gjennom foreninger, livssynssamfunn, politiske partier, naboheleppssentraler og bytteringer. I tillegg til den direkte nytten av arbeidet, bidrar slik virksomhet til bygging av viktige sosiale nettverk. Samfunnslønn vil bety at frivillig arbeid ikke nødvendigvis må være fritidsarbeid.

Miljøpartiet De Grønne vil arbeide for:

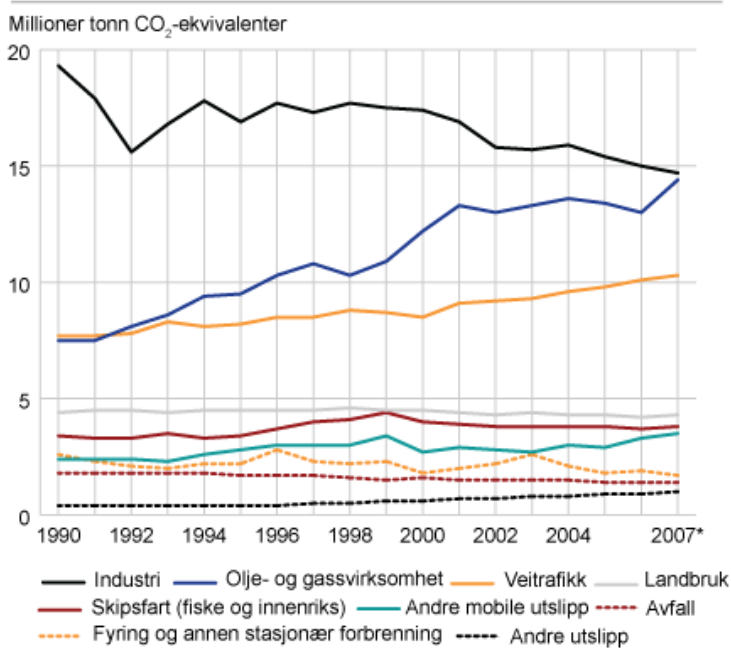
1. Offentlig utredning av en samfunnslønnsreform.
2. At bl.a. kontantstøtte skal erstattes av samfunnslønn, men at barnetrygd kommer i tillegg, eventuelt som «barnelønn».
3. At minstefradraget på skatten skal være likt samfunnslønningen.
4. At nivået på samfunnslønningen minst skal tilsvare det studenter og minstepensjonister har i dag.

4: Energi

Ingen energibruk kan vokse evig

Omfanget av fornybar energi på jorda er teoretisk sett enormt, og ingen begrensende faktor i seg selv. Men energibruken vår kan ikke sees isolert fra de aktivitetene den legger grunnen for, og som i sin tur gir andre problemer: Materialbruk, arealkrav og forurensning. Derfor kan ingen form for energibruk vokse evig. Med fortsettelse av dagens vekstdrivende økonomi vil nye energiformer kun være en utsettelse av problemet. En viktig del av klimapolitikken vil derfor være økonomisk nyorientering. Parallelt med utslippsmål for klimagasser må det settes nasjonale tak på den totale energibruken per innbygger.

Utslipp av klimagasser, etter kilde. 1990-2007*.
Millioner tonn CO₂-ekvivalenter

Kilde: Utslppsregnskapet til Statistisk sentralbyrå og Statens forurensningstilsyn.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Effektive og rettferdige tiltak

Klimautfordringen er en sak for å legge prinsipper til side og få i gang raske og effektive tiltak. Tiltakene må likevel ha folkelig oppslutning for å lykkes. Sosial profil er derfor avgjørende både innenlands og internasjonalt. Miljøpartiet De Grønne ser personkvoter som et rettferdig og effektivt tiltak for enkelte varer og tjenester som er enkle å registrere bruken av, og som det ikke finnes reelle alternativer til på kort sikt.

Norge kan bidra raskt og mye

Uansett hvor internasjonale forhandlinger fører oss, mener Miljøpartiet De Grønne at Norge må gå foran med offensive tiltak: I første rekke stans i videre nyutvinning av olje og gass, parallelt med omfattende og kontinuerlig ENØK-innsats i alle sektorer. Med visse unntak regner vi det da som realistisk å dekke samlet norsk stasjonær og mobil energibruk med ren energi uten nye utbygginger. Slike blir eventuelt nødvendige først når eksport kommer på tale, og det må da gjøres en grundig drøfting av hvilke energikilder og teknologier som er ønskelige.

Energirike land må dele med seg

At energiselskapene i et fritt energimarked spekulerer i eksport av strøm kan ikke hindre oss i å vurdere gode fellesskapsløsninger over landegrensene. De rene energiresursene er svært ulikt fordelt i verden, og vi er blant de rikeste i så måte. Miljøpartiet De Grønne ønsker en kraftig satsing både på ENØK og utbygging av nye energikilder, som bidrag til regional selvforsyning med klimanøytral energi. Vilåret er at fossil- og kjerneenergi faktisk erstattes, og at samarbeidslandene har en offensiv strategi der egne tiltak innen ENØK og fornybar energi ligger til grunn. Nyutbygginger må underlegges strenge lokale miljøhensyn.

miljøpartiet de grønne

Miljøpartiet De Grønne vil arbeide for:

1. At all energipolitikk ses i sammenheng med økonomi og forbruk generelt.
2. En ny «Kyoto-avtale» der alle land er med, og der et tak på samlede globale utslipp som innebærer global klimanøytralitet i 2050 ligger til grunn; at hovedfokus for utslippsreduksjonene blir på de f.eks. 10 000 største globale punktutslippene og tilhørende konsern/stater, med oversiktlige og reelle nedtrappingsplaner finansiert i fellesskap.
3. At Norge uansett global avtale setter opp en nasjonal plan for klimanøytral selvforsyning med all stasjonær og mobil energibruk innen 2020; at planen skal tallfeste sektorvise utslippsmål i absolutte tall på CO₂-ekvivalenter; at ENØK i videste forstand må prioriteres før nyproduksjon av ren energi.
4. At Norge om mulig samarbeider med naboland om regional klimanøytral selvforsyning via ikke-kommersielle forpliktende avtaler – også her må ENØK prioriteres først.
5. At tiltak i fjernere land (f.eks. CDM-tiltak) må komme i tillegg til slik selvforsyning.
6. Å innføre krav om at en andel av energiforbruket i alle store nybygg skal dekkes av alternativ lokal energi (f.eks. bio-, sol-, berg- eller havvarme, vindmøller).
7. Å trappe opp moderniseringen av eksisterende vannkraftverk for å øke effektiviteten.
8. Positivt fokus på vegetabilsk mat; redusert kjøttproduksjon.
9. Utprøving av toprissystem og/eller personkvoter som erstatning for avgifter på strøm.
10. At klimatiltak skal utformes slik at de ikke rammer sosialt skjevt.

5: Ut av oljealderen

Vi erkjenner at verdenssamfunnet i dag i stor grad er avhengig av de fossile energiressursene olje, gass og kull. Tilgangen på disse ressursene, iallfall olje, har mest sannsynlig passert toppen: Årlige nyoppdagelser er mindre enn årlig forbruk, noe som avspeiles i prisen som øker i snitt med årene. Derfor må en ansvarlig politikk ta sikte på innfasing av andre energikilder, før behovet blir akutt. Av hensyn til klimabidraget fra disse energikildene har vi heller ikke tid til å vente på at de siste kildene går tomme.

Norges største politiske paradoks

Brenning av fossil olje, gass og kull utgjør hoveddelen av menneskehetens bidrag til klimaendringene. Fortsettelse av leting og nyutvinning må også av den grunn raskt erstattes av innsats for grønn energi, herunder ENØK. Oljepolitikken er det største hinderet for våre ambisjoner i miljøpolitikken, og utgjør Norges største politiske paradoks.

Gjør oljefondet til et framtidsfond

Miljøpartiet De Grønne ser det norske «oljefondet» som dypt problematisk på minst tre nivåer: Fondet er basert på klimaskadelig produksjon, fondet investeres i menneske- og miljøfiendtlig næringsliv og fondet setter opp spekulasjon i markedet som en løsning på framtidige utfordringer. Vi mener fondet bør brukes på grønn teknologi, grønne arbeidsplasser, på utviklingstiltak, miljøtiltak og helsearbeid, og at det bør underlegges langt strengere etiske regler enn i dag.

Miljøpartiet De Grønne vil arbeide for:

1. Et 20 års moratorium mot leting etter nye olje- og gasskilder på norsk territorium.
2. Gradvis nedtrapping av eksisterende petroleumsvirksomhet på norsk sokkel; at statlige selskaper pålegges å følge opp dette også utenlands, herunder å trekke seg fra de verste påbegynte prosjektene som f.eks. tjæresandproduksjon i Canada.
3. Varig vern mot all petroleumsvirksomhet fra Lofoten og nordover, inkludert Barentshavet og Svalbard.
4. At staten skal bruke eierskapet i selskaper som StatoilHydro til å gå i front for ny energiteknologi.
5. Å skrinlegge alle planer om flere olje-, gass- eller kullkraftverk i Norge.
6. At utvikling av teknologi for CO2-fangst (CCS) blir overlatt til land som er tungt avhengige av fossile energikilder, mens Norge konsentrerer seg om de rene energikildene vi er rike på.
7. At «oljefondet» omdisponeres til investeringer innen energi, infrastruktur og grønt næringsliv i Norge, til internasjonal forskning innen klima- og miljøvennlig teknologi og økonomi, og til nødhjelp og utvikling i u-land.
8. At eksisterende utvinning av olje og gass pålegges å overkompensere for egne utslipp slik at virksomheten blir klimanegativ.

Vindmøller ved Bønnerup strand, Danmark. Foto: Dirk Goldhan, Creative Commons Attribution ShareAlike 2.5

6: Samferdsel

Miljøpartiet De Grønne ser det som et gode å kunne reise for å se andre folk og steder. Ordinær reising i jobbsammenheng er et nødvendig onde som kan og bør reduseres. Varetransport kommer i en mellomstilling, der mye er positivt og mye er overflødig. Den samlede trafikken er likevel en alvorlig trussel mot natur, liv og helse, og at den generelt øker i takt med økonomien ellers utgjør en alvorlig utfordring. Grønn samferdselspolitikk handler om redusert transportbehov, ny teknologi og rettferdig fordeling av reisemuligheter.

Bilen trengs ikke overalt og ikke hele tida

Biltrafikken er en direkte årsak til klimaendringer, skog- og fiskedød, avlingsskader og alvorlige sykdommer. I Norge er hundretusenvis alvorlig plaget av veistøv, eksos og trafikkstøy. Trafikkulykkene koster hundrevis av menneskeliv og fører til titusenvis av personskader. Landskap, dyrkamark og bomiljø vil fremdeles bli vandalisert dersom vi fortsetter samfunnsplanleggingen på bilismens premisser. Bil og drivstoff er like fullt nødvendig mange steder i Norge, og vil lenge være det – dette må samferdselspolitikken ta hensyn til.

Jernbane er hovedregelen

Miljøpartiet De Grønne mener at elektrisk bane må være hovedpilaren både i bytrafikken og i lengre landtransport. Godstogene må ha egne vogner for kjøretøyer, med svært rimelige billettpriser for bil- og trailersjåfører. Vi vil bygge nye høyhastighetsbaner og oppgradere eksisterende jernbanestrekninger i stedet for fortsatt kapasitetsøkning i veinettet og flytrafikken. Vi vil likevel støtte bygging av omkjøringsveier rundt tettsteder og tunneler forbi rasutsatte områder, der kollektivtrafikk alene ikke kan løse utfordringene.

Skipsfart for framtida

I store deler av Norge og verden er sjøveien en naturlig og viktig samferdselsåre. Naturinngrepene er få og ulykkesfrekvensen lav. Dagens båttrafikk er likevel sterkt forurensende. Hurtigbåter kan sammenlignes med fly i så måte, og må kun brukes der de av naturlige grunner er det eneste hurtige alternativet. Også for skipstrafikken må det utvikles teknologi for rene energikilder og mer effektive skrog.

Alternativer til flytrafikk

Flytrafikken har med god grunn blitt et symbol på klimabelastningen i rike land. Den er raskt økende, tekniske alternativer finnes knapt på tegnebrettet engang, og mye av flytrafikken er et luksus- og overskuddsfenomen. Miljøpartiet De Grønne vil styrke alternativene til flytrafikken.

Til fots og på sykkel

Ingen reisemåte er så energisparosom, miljøvennlig og tilgjengelig som gang- og sykkeltrafikken. Miljøpartiet De Grønne vil fremme disse alternativene i byer og nærmiljø, ved å prioritere sammenhengende nett av sykkel- og gangveier. Byene bør også ha offentlige bysykler med formålstjenlig oppstilling nær kollektivstasjoner og parkeringsplasser.

Miljøpartiet De Grønne vil arbeide for:

1. Å skrinlegge alle veiprosjekter med unntak av rene nærmiljø- og sikkerhetstiltak, og veier der kollektivløsninger ikke utgjør noe reelt alternativ.
2. At by- og tettstedsutvikling skal planlegges for redusert daglig behov for privatbil, med felles garasjeanlegg utenfor bomiljøet.
3. Utprøving av toprissystem og/eller personkvoter som erstatning for miljøavgifter i samferdselssektoren, innenfor rammene av sektorvise utslippstak.
4. Forbud mot nysalg av rene bensin- og dieselbiler fra 2013.
5. Snarlig forbud mot nysalg av personbiler med CO₂-utslipp utover 250 g/km; gradert engangsavgift fra 70-250 g/km; samme regler for miljøsertifisert biodrivstoff.
6. Utredning og innføring av lignende opplegg for større kjøretøyer, sjøfart og fritidsbåter som skissert for personbiler.
7. Fjerning av årsavgiften og frysing av drivstoffavgiften, til fordel for fleksibel veipricing som øker med bedre kollektivtilbud.
8. Lavere fartsgrenser på veiene av hensyn til både miljø og sikkerhet.
9. Å legge til rette for at all godstransport kommer over på bane der dette er et reelt alternativ.
10. Å skrinlegge alle planer om flyplassutbygginger.
11. Vesentlig billigere kollektivtransport.
12. Et nettverk av nye høyhastighetsjernbaner på strekningene Oslo-Bergen/Haugesund/Stavanger, Oslo-Kristiansand, Oslo-Trondheim/Ålesund, Oslo-Gøteborg, Oslo-Stockholm og Trondheim-Narvik-Tromsø, med sikte på fullføring innen 30 år; opprustning av lokale og regionale jernbaner i tilknytning til høyhastighetsnettverket; elektrifisering av alle jernbanestrekninger.
13. Å legge til rette for at gang- og sykkeltransport blir et reelt alternativ i alle byer og tettsteder.

Tyske ICE3-høyhastighetstog i Köln. Foto: Heinz Albers, www.heinzalbers.org

7: Kultur for engasjement

Tilbake til politikken

De siste tiårene har politikken – og dermed demokratiet – gitt fra seg makt på en rekke områder. Rettighetslover har overført makt til domstolene; internasjonale avtaler har overført makt til organer som EU-domstolen og WTO. Det er grenser for hvor langt fra dagliglivet et vedtak kan fattes uten å miste legitimitet. Selv når det kommer til menneskerettighetene, kan det være problematisk når enkelte saker overlates til tolkning i internasjonale organer med diffuse retningslinjer. Men mest av alt opplever vi at kapitalkreftene har tatt seg langt inn på folkestyrets banehalvdel, under en bølge av økonomisk liberalisme. Samlet kan denne trenden beskrives som post-demokratiet, og dens negative betydning for folkelig engasjement og politisk deltakelse kan knapt overvurderes.

Mer lokaldemokrati

Balansen mellom sentralt og lokalt demokrati har ingen enkle svar. Fordelen med avstandsstyring er ofte større sjanse for langsiktige, etiske og faglig grunngitte beslutninger, noe vi ser i en del typer naturvernspørsmål. I andre tilfeller står lokalbefolkningen opp mot naturinngrep som storsamfunnet påtvinger dem. Miljøpartiet De Grønne mener vi må tørre å ansvarliggjøre lokaldemokratiet mer enn i dag, selv om det fører til noe større forskjeller kommunene imellom. Hovedformålet må være å skape større lokalt engasjement, ved å senke terskelen for påvirkning, og ved å gjøre det viktig og relevant å bry seg. Noe av den samme balansegangen ser vi i spørsmål om kommuners størrelse. Jo mindre demokratisk arena, desto større sjanse til å påvirke, men fattigere politisk miljø og mindre bredde på debatten. En liten administrasjon har nærhet til innbyggerne, men dette er også på godt og vondt. Ikke minst er det grenser for hvor liten en administrasjon kan være for å yte et profesjonelt tjenestetilbud. Men størrelsen på kommuner og eventuelt regioner må avgjøres nettopp lokalt. Miljøpartiet De Grønne mener at folkeavstemninger må tas mer i bruk, og at stemmerettsalderen må senkes.

Frihet og mangfold i kulturlivet

Vi ser på det å kunne uttrykke og engasjere seg i kulturlivet som en menneskerett, og mener kultur har en naturlig plass på budsjettene til stat og kommuner. Samtidig som vi mener at felleskapet aktivt skal støtte kultur og idrett, skal kulturlivet i seg selv være fritt og uavhengig. Eventuelle statlige føringer må ta utgangspunkt i et ønske om å hindre ensretting, for eksempel ved å redusere eierkonsentrasjonen i media og ved å støtte et mangfold av aviser og tidsskrifter, forlag, film, nett-tjenester, radiokanaler osv.

Kamp mot rasisme

Rasisme er totalt uønsket, uansett hvilken form den opptrer i. Miljøpartiet De Grønne avviser likevel et forbud mot rasistiske ytringer og organisasjoner. Disse må motarbeides med romslighet og åpen argumentasjon. Rasismeparagrafen har knapt vist seg brukelig i praksis, og vi har uansett andre lovparagrafer som fanger opp et bredere spekter av trusler og sjikane.

Religion

Alle livssynssamfunn må sikres like rettigheter i det norske lovverket. Dette innebærer også at retten til å kritisere livssyn og utøving av disse må være lik for alle. Den norske kirkes særposisjon i lovverket må avvikles fullstendig. Religiøse handlinger og ytringer må bare begrenses av norsk straffelov og de prinsipper som gjelder for politisk ytringsfrihet. Opplæringsloven må ikke inneholde henvisninger til noe spesielt livssyn. Seremonier og forkynnende opplæring må bare foregå i regi av livssynssamfunnene selv, men det offentlige må stille nøytrale lokaler til rådighet, på samme måte som for andre frivillige organisasjoner.

Miljøpartiet De Grønne vil arbeide for:

1. At lokale og nasjonale valg ikke samles; at stemmerettsalderen blir 16 år ved lokalvalg.
2. At retten til kommunalt selvstyre grunnlovsfestes.
3. Å opprette et åpent tilgjengelig lobbyregister for Stortinget.
4. En fast årlig runde med folkeavstemninger om viktige enkeltspørsmål fra Stortinget og fra hver kommune.
5. Et moratorium mot nye lovpålagte oppgaver for kommunene.
6. Å gi kommunene reell rett til å fastsette satsen for kommunal inntektsskatt.
7. At offentlig eierskap i større grad skal utøves direkte, og ikke ved å skille ut virksomheter som aksjeselskaper.
8. At all grunn- og videregående opplæring skal være fri fra kommersielle interesser.
9. Regler som i enda sterkere grad begrenser eierkonsentrasjon i mediabransjen.
10. Teksting av all norsk film på kino.
11. Støtte- og konsesjonsordninger som gjør at norsk film og film fra alle kontinenter i større grad kjøpes inn og vises av kinoene og NRK.
12. Økonomisk styrking av og økte krav til folkeopplysning og kulturelt mangfold i NRK; avvikling av konsesjonsplikt for TV og radio når tekniske begrensninger ikke krever det.
13. Bedre støtteordninger for kunstnere og kunstorganisasjoner; opprettelse av flere kunstnerhus med gratis eller rimelige atelierer og fellesverksteder.
14. Økte tilskudd til offentlig kunst, bl.a. ved å øke den delen av byggekostnadene for offentlige nybygg som går til utsmykning; å styrke det kunstfaglige nivået i utsmyknings- og innkjøpskomiteer; å øke det tverrfaglige samarbeidet.
15. Å innføre skattefradrag til bedrifter og privatpersoner ved sponing eller kjøp av kunst.
16. Å sikre støtten til «smale» forlag og til oversettelse av utenlandsk litteratur.
17. Økte innkjøp av ny norsk skjønnlitteratur, slik at de videregående skolene kan få hvert sitt eksemplar.
18. Å gi folkebibliotekene økte ressurser til utlånmateriell, brukervennlige lokaler og åpningstider.
19. Et godt og bredt kulturtilbud både via omreisende og faste institusjoner, profesjonelle tilbud og amatørgrupper.
20. Utredning av «verdenstjeneste» for økt kulturforståelse, brobygging og fellesskap, der ungdom velger seg et land og får ett års studie-/arbeidsopphold delfinansiert av det offentlige.
21. Å oppheve regelverk som spesifikt rammer rasistiske og blasfemiske ytringer.
22. Fullstendig sekularisering av alle livssyn i stat og skole.
23. Å opprette flere ungdomsklubber og allaktivitetshus; å legge til rette for forskjellige ikke-kommersielle arrangementer på offentlig sted.

8: Digitale rettigheter

Miljøpartiet De Grønne ser på digitale rettigheter som alminnelige universelle borgerrettigheter overført til den digitale sfæren. Retten til kunnskap, læring, deling, møtevirksomhet, samt ytringsfrihet, personvern og forbrukerrettigheter er rettigheter vi i Norge er vant til, og tar for gitt. Likevel er det et faktum at den digitale verden er et nytt miljø, og at rettighetene her må kjempes fram på nytt. Miljøpartiet De Grønne støtter initiativer for fri tilgang til digitalisert kunnskap og fri programvare. Det offentlige må bruke åpne standarder, for å sikre at folk ikke tvinges til å bruke for eksempel et bestemt operativsystem eller en bestemt nettleser for å få tilgang til offentlige nettsider. På den andre siden vil allmenngjøring av den digitale sfæren kreve økt fokus på personvern, ikke minst forebygging av identitetstyveri.

En moderne opphavsrettslov

Miljøpartiet De Grønne mener dagens opphavsrettsregler aktivt misbrukes på en slik måte at utvalget og tilgangen på kultur begrenses, og ønsker å endre lovverket slik at det blir enklere å lovlig dele kulturprodukter ikke-kommersielt. Det eneste reelle alternativet til dette er en videre oppblomstring av ulovlig fildeling, og kriminalisering av vanlige borgere. Samtidig er det viktig at et nytt lovverk sikrer opphavspersonens rettigheter.

Miljøpartiet De Grønne vil arbeide for:

1. At det offentlige skal gå foran i bruken av fribrukslisenser som Creative Commons.
2. Støtte til utvikling av fri programvare.
3. Økt bruk av fri programvare i offentlig sektor, særlig i skolen.
4. Krav om at det offentlige bare skal bruke åpne mediatyper, ikke lukkede standarder.
5. Å gjøre offentlige kartdata gratis tilgjengelige for næringslivet og allmenheten.
6. Å sikre nettbrukere både ytringsfrihet og personvern, nasjonalt og internasjonalt.
7. En oppdatering av lovverket som gjelder identitetstyveri.
8. Å redusere opphavsrettens vernetid, siden denne i dag hindrer innovasjon, tilgjengelighet og berikelse av kulturalldenningen.
9. At Nasjonalbiblioteket får rett til å klarere bruk av såkalte foreldreløse verk, altså verk som omfattes av opphavsretten uten at det er mulig å komme i kontakt med opphavspersonene.
10. Et system for årlig registrering og publisering av verk som faller i det fri når vernetiden går ut.
11. Å gjøre ikke-kommersiell fildeling av musikk og andre medietyper lovlig, kombinert med en lisensavgiftsløsning for betaling til utøvere, produsenter og studioer.

9: Helse

Verdens helseorganisasjon definerer god helse som «en tilstand av fullkomment fysisk, psykisk og sosialt velvære og ikke bare fravær av sykdom eller lyte». Dette er en tilstand de færreste opplever til enhver tid, uten at de trenger medisinsk behandling av den grunn. Miljøpartiet De Grønne erkjenner at det er grenser for hva som kan og bør behandles av fagfolk, og dette må debatteres kontinuerlig.

Sykkelparkering i København. Foto: Leif Jørgensen, Creative Commons Attribution ShareAlike 2.5

Forebygging

Miljøpartiet De Grønnes hovedbidrag til helsepolitikken er forebygging i videste forstand. En lang rekke helseproblemer henger sammen med usunn mat, dårlig fysisk miljø ute og inne, samt sosiale forskjeller. Økologisk mat og mer sjømat, bilfrie byer og samfunnslønn er eksempler på grønne grep som i høyeste grad er helsepolitikk. I skolen vil bygging av selvfølelse og -trygghet blant annet gjennom opplæring i konfliktløsning kunne forebygge både spiseforstyrrelser og voldsbruk. Også det behandlende helsevesenet må legge til grunn at mennesket er en helhetlig organisme i et fysisk og sosialt miljø. Vi vil styrke samarbeidet mellom somatisk og psykiatrisk medisin, og mellom etablert og alternativ medisin.

Offentlig og gratis helse og tannhelse

Miljøpartiet De Grønne går inn for et offentlig finansiert helsevesen som får tilført de midler som trengs for å håndtere de til enhver tid ønskede oppgavene. Ikke-kommersielle private aktører kan supplere dette, med offentlig finansiering på like vilkår. Helsetilbudet – også tannhelse – må være likt tilgjengelig for alle, og derfor i hovedsak gratis. Behandlingsformer uten dokumentert effekt skal ikke støttes av det offentlige.

Rusmisbruk

Miljøpartiet De Grønne ser rusavhengighet primært som et helseproblem, som må behandles som det uansett om rusmiddelet er lovlig eller ikke. Det er ikke kriminelt å ødelegge helsa si med tobakk, alkohol, eller for den saks skyld sukker – det bør gjelde alle rusmidler. Kriminalisering er tvert imot ofte et hinder for fornuftig behandling av de helse- og sosialfaglige aspektene ved rusavhengighet. Opplysning og annen innsats for å redusere skadevirkningene av misbruk, enten det dreier seg om tobakk, alkohol, medisin eller narkotika, må baseres på saklig informasjon og profesjonell medmenneskelig behandling.

miljøpartiet de grønne

Miljøpartiet De Grønne vil arbeide for:

1. At all helsepolitikk ses i sammenheng med andre sektorer i samfunnet, slik at forebygging tas langt mer alvorlig enn i dag; intensivert helsefaglig forskning innen forebygging.
2. Å styrke samarbeidet mellom somatisk og psykiatrisk medisin, psykologi og ernæringsfag; å senke terskelen mellom de ulike profesjonene for pasienten; at dette skal gjenspeiles i grunnutdanningen av alt helsepersonell.
3. Et bredt og udogmatisk opplysningsarbeid om mat og helse, basert på dokumentert kunnskap.
4. Sunn mat, inkludert vegetariske alternativer, i alle offentlige institusjoner; forbud mot brusautomater på skoler.
5. At staten ikke skal involvere seg i «opplysningskontorene» for kjøtt og andre animalske produkter, men etablere et næringsuavhengig opplysningskontor for mat og helse, som også tar hensyn til dyr og miljø.
6. Å fremme forskning på vegetarisk/vegansk livsstil og vegetabilske matprodukter.
7. Økt forskning på helsekonsekvenser av elektromagnetisk stråling; offentlig kartlegging av elektromagnetisk stråling i alle kommuner; forbud mot trådløse nettverk i skoler og barnehager.
8. Et offentlig helsevesen supplert av ikke-kommersielle private virksomheter; en grundig revurdering av helseforetaksmodellen og bruken av stykkprisfinansiering.
9. Sentralisering av høyt spesialiserte oppgaver f.eks. innen kreftbehandling; for øvrig robuste lokalsykehus.
10. Å avvikle egenbetalingen for helse- og tannhelsetenester.
11. En radikal styrking av det psykiske helsevernet.
12. Å videreføre den fortløpende vurderingen av «alternative» behandlingsformer, med tanke på godkjenning av utdanning og trygderefusjon for behandlingsformer med dokumentert effekt.
13. At legemiddelfirmaer blir erstatningsansvarlige for skader som følge av lovlig legemiddelbruk.
14. Videreføring av de trinnvise innstramningene i røykeloven, uten at det ender i ren kriminalisering; fortsatt streng regulering av alkoholomsetningen.
15. Avkriminalisering av personlig bruk av rusmidler, men ikke legalisert omsetning av flere stoffer enn i dag.
16. Et langt sterkere ettervern for rusmisbrukere, med et mangfold av behandlingsmåter.
17. Et anstendig liv for de som ikke greier å bli rusfrie, også når dette krever regulert medisinsk bruk av ellers ulovlige rusmidler.

10: Økologisk landbruk

Landbruket – en politisk næring med mange formål

Norsk landbruk holdes oppe til tross for at klima og topografi, men også den (i konvensjonell betydning) høyt utviklede økonomien vår, tilsier at maten burde vært produsert i andre land. Landbruket handler derfor mest om beredskap og bosetning, om helse, miljø- og kulturverdier, og er stort sett avhengig av tollvern og betydelige offentlige tilskudd. Mattrygghet er en menneskerett, og Miljøpartiet De Grønne støtter derfor opp om det offentlige ansvaret for matproduksjonen. Om nødvendig er det like naturlig med offentlig lønn til bønder som til leger og lærere. Støtteordningene i næringen er det knapt mulig å ha full oversikt over; her bør mye forenkles, samtidig som den sosiale og økologiske profilen forbedres.

Nok mat – nå og i framtida

Folkeøkning og klimaprognoser er blant flere faktorer som varsler store utfordringer for verdens mattilgang. Grønn politikk må både redusere disse truslene og legge til rette for å takle dem om de blir virkelighet. Konvensjonelt landbruk med kunstgjødsel er best når målet er kortsiktig høy avling per dekar. Tar vi hensyn til varig fruktbarhet i jorda, tilgangen på nok og rent vann, dyrevern, biomangfold samt lokal kontroll med ressurser og kunnskap, kommer økologisk landbruk bedre ut. Det er vist at Norge med økologisk landbruk kan fø egen befolkning med god margin. Uansett driftsmåte er vi i framtida helt avhengige av å få til resirkulering av næringsstoffer også fra menneskekloakk, og endret kosthold i retning mindre importert kjøtt, men mer lokalprodusert, økologisk mat.

Jordvern og prioritering av areal

Av hensyn til naturvernet bør ikke det dyrkede arealet i Norge utvides særlig, og av klimahensyn må særlig myrene få ligge i fred. Det blir da avgjørende å ta vare på de arealene vi har, både med tanke på omfang og kvalitet. I dag er den beste matjorda vår under sterkt press, særlig fra vei- og tettstedsutbygging. Vi må også bruke matjorda fornuftig ved å prioritere menneskemat framfor dyrefor, og så favorisere de husdyrene som utnytter de gjenværende grovforarealene mest effektivt. Storfe, sau og geit kan og bør avvennes dagens høye kraftfôrbruk.

Beitebruk

Vi har rike beiteressurser, men potensialet begrenses av både dyrevern (hensynet til beitedyra) og artsvern (hensynet til ville dyr). Typiske beitedyr som sau og rein har både kulturell og næringsmessig betydning. Mye av norsk sauehold kommer dårlig ut når man måler klimaeffekt, areal- og forutnytting for kjøttproduksjon. Men om hele dyret, ikke minst ulla, utnyttes bedre enn i dag, kan sauen framstå som et godt miljøvalg. Flere beitedyr bruker områder som knapt kan brukes til annen matproduksjon. Med riktig valg av raser og forbedret samlet ressursutnytting, kan derfor beitepotensialet utnyttes bedre i områder med mindre åkerjord og færre rovdyr.

Omsetning av gårdsbruk

«Den omvendte flyttestrømmen» fra by mot bygd hindres i dag av at svært få gårdsbruk kommer på salg. Ved driftsavvikling ender altfor mange landbrukseiendommer som fritidsboliger og leiejord. På sikt forringer dette både bosetning og fagmiljø i bygdene. Vi erkjenner at større enheter i noen tilfeller er nødvendige for å sikre både bosetning og rasjonell drift, men dette bør også få et motstykke i oppdeling av en og annen større eiendom til folk som ønsker småskala- og kombinasjonsbruk.

Hullbergmyra skolehage i Oslo. Foto: Oslo kommune

Økologisk skogbruk

På samme vis som for landbruket ønsker Miljøpartiet De Grønne et desentralisert og allsidig skogbruk som tar hensyn til lokale økosystemer, kultur- og naturverdier. Skogbruket er og skal være en stor leverandør av fornybare materialer og energi. Skogen må forvaltes etter økologiske prinsipper. Både næringen selv og naturen vil tjene på å bruke et økologiregelverk etter modell fra landbruket. Skogøkosystemene huser store deler av de artene som er truet i Norge. Flere store sammenhengende inngrepsfrie områder må derfor vernes. Skogen har også en stor rolle i klimaregnskapet, som må avklares nærmere for norsk skogbruks del. Skogreisning og treslagsskifte som går på bekostning av det lokale biomangfoldet er uansett ikke akseptable alternativer til klimatiltak i samfunnet for øvrig.

Miljøpartiet De Grønne vil arbeide for:

1. Nordisk selvforsyning med korn, potet, frilandsfrukt og -grønnsaker, melk, kjøtt og egg, inkludert selvforsyning med for, gjødsel, såfrø og energi.
2. Et forenklet støttesystem som sikter mot et heløkologisk landbruk, årsverksinntekt på industrinivå og brems på brukssammenslåingen.
3. Å utvikle gjødselproduksjon basert på kloakkslam, til erstatning for kunstgjødsel. Det delstatlige selskapet Yara har her et spesielt ansvar.
4. Styrking av Debio som kontrollorgan for økologisk virksomhet; gratis økologikontroller; økologisk sertifisering for tekstilproduksjon.
5. Avvikling av omsettelige melkekvoter. Kvotene skal følge utøveren og tilbakeføres til staten når de går ut av bruk.
6. At staten ikke skal involvere seg i «opplysningskontorene» for kjøtt og andre animalske produkter, men etablere et næringsuavhengig opplysningskontor for mat og helse, som også tar hensyn til dyr og miljø.
7. Å oppheve forbudet mot dyrking av industriell hamp.
8. Flere kolonihager og skolehager.
9. Avvikling av odelsloven; fri prissetting på landbrukseiendommer; varig bo- og driveplikt i konsesjonsloven; frysing av dagens arealgrenser for konsesjon.
10. Å innføre/utbrede regelverk for økologisk skogbruk, med vekt på bevaring av biomangfold og landskapsverdier, energibruk og forbud mot giftsprøyting og kunstgjødsel; å endre tilskuddsordningene i tråd med dette.

11: Økologisk sjøbruk

Mer fokus på sjøen

Fiskeripolitikken er lite belyst og debattert utenom i næringen selv. Dette står i sterk kontrast til at fiske, og sjøbruk generelt, er vår nest største eksportnæring. Når «oljeeventyret» tar slutt bør sjøbruk kunne bli den største, selv med strenge krav til økologisk og sosial bærekraft. Ikke minst er havet globalt en helt avgjørende matkilde, som ofte kommer i skyggen av problemstillingene i landbruket.

Gjenåpning av fiskeriallmenningen

Lukking av fiskeriallmenningen, strukturering og privatisering av kvoter har vist seg mislykket: Vi ser opphoping av ressurser hos noen få eiere, kapasitetsøkning og press på fiskeressurser med høy verdi, men også underfiske på arter som kunne vært utnyttet bedre. Vi opplever nedleggelser av landmottak, utarming av lokalsamfunn og at det har blitt vanskelig å etablere seg som fisker. Miljøpartiet De Grønne vil gjenåpne fiskeriallmenningen.

Tilbake til kysten

Vi har fått en kapitalintensiv næring i form av fartøyer der store verdier går til finansnæringen. En følge av dette er en flåte som er lite robust i perioder med mindre kvoter, og som derfor presser myndighetene til å tøye kvotene

Foto fra Wikimedia Commons

utover det økologisk tilrådelige. En annen konsekvens er at fisken tas stadig lengre fra kysten, med negative konsekvenser for energibruk til drivstoff/frysing og utarming av mottak og industri på land som resultat. For enkelte bestander betyr det at fisken tas før optimal alder, slik at bestanden kommer inn i en ond sirkel – denne må brytes.

Fiskerisamvirke etter modell fra landbrukssamvirket

Fiskeomsetningen på hjemmemarkedet sliter med vedvarende strukturproblemer. Innenlandssalget av fisk kunne vært doblet med bedre kvalitet og produktspekter. Hovedhinderet for dette er sen og dårlig distribusjon, som blant annet bunner i ensporet fokus på eksport innen fiskeindustrien. En større økning i fiskekonsumet vil gi helsegevinst for både individer og samfunn.

Mindre fiskeoppdrett

Oppdrettsnæringen slik vi kjenner den i dag har miljøproblemer på alle kanter. I tillegg er eierskapet så konsentrert at hvert nytt anlegg i liten grad tilfører lokalsamfunnene noen verdi. Noen av problemene (f.eks. overgjødning og rømming) kan løses med landbaserte anlegg, andre (bærekraftig fôr og sykdomsspredning) kan det ikke. I all hovedsak kan fiskeoppdrett bli et bærekraftig tilskudd til norsk sjøbruk kun ved en vesentlig reduksjon i omfanget. Fiskeoppdrett utgjør også en utfordring når det gjelder dyrevern.

Havpattedyr

Norsk hvalfangst er et mørkt kapittel i historien. På grunn av tidligere norsk overfangst har vi en stor del av ansvaret for at mange hvalarter er utrydningstruet. Miljøpartiet De Grønne er mot norsk hvalfangst og slutter oss til retningslinjene fra Den internasjonale hvalfangstkommisjonen (IWC). Selfangst som storskala kommersiell næring må avvikles, og handel med produkter fra slik fangst må forbys.

Miljøpartiet De Grønne vil arbeide for:

1. Å gjenåpne fiskeriallmenningen slik at alle kvalifiserte fiskere får personkvoter innenfor vitenskapelig fastsatte totalkvoter; å utvikle privateide/omsettelige kvoter.
2. Å begrense antallet fiskere når begrenset ressursgrunnlag krever det, ved at kvalifiseringen for kvoter forutsetter oppfylling av visse aktivitetskrav regulert i fiskermanntallet.
3. Å skjerpe inn reglene for fiskermanntallet slik at det bare er reelle heltidsfiskere innen hver flåtegruppe som har tilgang til åpen allmenning.
4. At råfiskloven og deltakerloven skal opprettholdes, med strenge grenser for hvor mange fartøy et rederi kan eie.
5. Å redusere havfiskeflåten til fordel for bærekraftig kystfiske.
6. Å utvikle det norske hjemmemarkedet for sjømat ved å opprette et fiskerisamvirke etter modell av landbruket, i tilknytning til fisker- og fiskesalgslagene.
7. Å etablere samvirker for foredling og distribusjon av lokal fersk fisk.
8. En vesentlig reduksjon av omfanget av fiskeoppdrett gjennom regulering av fôrproduksjonen. Fiskefôr må bare baseres på avfall, ufisk og andreklases kornvarer.
9. Større satsing på utnytting av vegetabilsk sjømat som f.eks. alger.
10. Å støtte arbeidet med reell økologisk sertifisering av all sjømat etter modell av landbrukssektoren, i påvente av full økologisering av sjøbruksnæringen.
11. Økt forskning på marinøkologi, årsaker til og konsekvenser av næringssaltutslipp, endringer i bunnvegetasjonen og innføring av nye arter.
12. Økt forskning på selektive og biologisk nedbrytbare redskaper, energieffektive fartøy og miljøvennlige drivstoffer.
13. At fangst- og avlivningsmetoder skal ta hensyn til forskning som fastslår at fisk kjenner smerte på linje med fugler og pattedyr.
14. Avvikling av hvalfangst og storskala kommersiell selfangst.

12: Dyrs rettigheter

Det er naturlig at folk tar utgangspunkt i egne behov og erfaringer i møte både med medmennesker og individer av andre arter. Uansett hvordan man rangerer artene seg imellom, vil oppøving av evnen til empati med andre mennesker og med dyr være to sider av samme sak. Dette har vi blitt stadig flinkere til, men fremdeles krenkes og mishandles dyr i stort omfang. Som hovedregel viser all ny kunnskap om dyrefysiologi at dyrene er mer like oss enn vi før har trodd. Tvil om hva et dyr kan kjenne av smerte og ubehag må derfor komme dyret til gode; dette gjelder også fisk og mindre «tiltalende» skapninger. Miljøpartiet De Grønne mener uansett at dyr har egenverdi utover eventuell nytte for oss mennesker; av dette følger at dyr også har rettigheter som vi må respektere. Det er derfor problematisk at dyretilsynet i Norge er lagt under Mattilsynet, noe som signaliserer at dyr kun har verdi som mat for mennesker.

Husdyrhold

Det finnes ingen fasit for hva som er «gode nok» levestandarder for husdyr, men mange husdyr – også i Norge – lever under forhold vi aldri ville akseptert for såkalte kjæledyr. Miljøpartiet De Grønne er særlig skeptiske til dyretransporter, som ofte tar 8-12 timer, og fjørfeproduksjonen som må reformeres drastisk. Heller ikke de «frittgående» alternativene er gode nok i seg selv. Økologisk landbruk er et steg i riktig retning; her er det blant annet strengere krav til rom og bevegelsesmuligheter både inne og ute, og forbud mot burhøns og pelsdyrhold.

Pelsdyr

Norsk lov er ennå ikke til hinder for de groveste brudd på dyrs rettigheter, og noen av de verste eksemplene finner vi innen pelsdyrnæringen. Miljøpartiet De Grønne går imot pelsdyroppdrett, og vil arbeide for et totalforbud mot oppdrett av dyr primært eller utelukkende for verdien av pelsen deres.

Foto fra Wikimedia Commons

Forsøksdyr

Norge forbruker et stort antall forsøksdyr i undervisning og forskning. Dyrene brukes som modeller for oss selv, men vi påfører dem gjerne smerter vi ellers ville kalt tortur. Samtidig er dyreforsøk en vitenskapelig upålitelig metode, som ofte gir usikre eller misvisende svar. Miljøpartiet De Grønne tar avstand fra alle smertevoldende dyreforsøk.

Dyr til underholdning

Dyr vises fram som mer eller mindre ren underholdning, for eksempel på sirkus. Dette krever at dyrene nektes naturlig sosial atferd og miljø, og må begrenses eller forbys.

Miljøpartiet De Grønne vil arbeide for:

1. At dyrs grunnleggende rettigheter skal grunnlovsfestes, som retten til å få dekket basale behov og retten til vern mot overgrep.
2. Å flytte alt dyretilsyn til et nytt dyrevernndirektorat under miljøverndepartementet.
3. Full omlegging til økologisk landbruk og sjøbruk, med innskjerpede regler for husdyrhold, dyretransport og plasskrav til oppdrettsfisk.
4. Å sikre alle husdyrarter tilgang på et naturlig utemiljø; forbud mot alle former for husdyrhold der dyr holdes fanget i små rom eller bur.

5. Snarlig forbud mot bruk av forsøksdyr til forskning, undervisning og trening, som kan erstattes av de mange gode alternativene som finnes til slik bruk av dyr; forenkling av godkjenningsordningen for bruk av pasientmateriale til forskning.
6. Forbud mot de verste formene for bruk av dyr til underholdning, inkludert ville dyr i sirkus og «fang og slipp-fiske».
7. Å etablere hjelpesentre for hjemløse dyr i norske byer; at ideelle organisasjoner skal få økonomisk støtte til å drive behandling og omplassering av dyr.

13: Stopp utryddingen!

At arter oppstår og dør ut er en naturlig prosess. Vår egen art er likevel nå så dominerende at vi utrydder andre arter i et tempo mange ganger det historisk normale, som heller kan sammenlignes med dramatiske hendelser tidligere i jordens historie. Naturen tåler godt at en art forsvinner, mens det samlede artsmangfoldet som regel gjør økosystemene mindre sårbare. Økologisk sett er det da viktigst å bremse den samlede utryddingstakten, men enkeltarter med særskilt symbolsk status kan ha høy verdi for menneskets opplevelse av naturen. Artsvern handler derfor både om økologi og om kultur.

Artsvern krever områdevern

De fleste truede artene er planter, insekter, fugler og andre mindre dyr som vi ikke merker før de er borte. Slike arter er helst truet på grunn av at leveområdene deres forsvinner. Nøkkelen til artsvern er derfor områdevern, både som ordinære verneområder og via helhetlig forvaltning av alle naturområder. Samfunnet må ta kostnaden ved å verne langt større og flere typer areal enn i dag, og kommuner og grunneiere må kompenseres så det monner. til grunn må det ligge konkrete nasjonale mål med tidsfrister og sektorvise planer.

Fokus på fisk

Både matfiskforekomster (f.eks. kysttorsk) og viktige arter lenger ned i næringskjeden (f.eks. kolmule) har usikker status. Truslene spenner fra industrielt rovfiske, bunntåling og overgjødning til oljeaktivitet, miljøgifter, sykdomssmitte og genetisk forurensning. Havtråling og oppdrett kommer spesielt dårlig ut.

Rovdyr

Rovdyrene setter vernedilemmaet på spissen: Matproduksjon kontra artsvern, lokaldemokrati kontra fellesinteresser i naturarven. Bedre tiltak for sameksistens mellom husdyr og rovdyr trengs – vi kan ikke leve med dagens situasjon, enten husdyrene blir tatt av rovdyr eller møter andre skjebner i utmarka. Erstatning i etterkant er ikke holdbart, verken med hensyn til bønder, husdyr eller rovdyr.

Miljøpartiet De Grønne vil arbeide for:

1. En økning i vernet av skog, våtmark, havbunn og andre artsrike biotoper i tråd med vitenskapelige anbefalinger. 15 % vern av hver naturtype er et minstekrav.
2. En solid naturmangfoldslov som også omfatter sjøbunnen.
3. Avvikling av de minst selektive fiskemetodene, som f.eks. havtråling; en vesentlig reduksjon i omfanget av fiskeoppdrett ned til et reelt bærekraftig nivå.
4. En reform av rovviltpolitikken der samlede utgifter til forebygging og erstatning av rovdyrskader gis som faste beløp til kommuner og/eller grunneiere som «huser» rovdyr. Støtten blir kun avhengig av rovdyrantall og -type, ikke omfanget av husdyrtap, og kan brukes til forebygging eller endret produksjon ut fra lokale valg.

14: Utvikling på egne vilkår

Miljøpartiet De Grønne grunngir handels- og bistandspolitikken både med solidaritet og egen trygghet. Rike stater må stille opp for fattige på flere måter: Vi må endre handelspolitikken og ressursbruken vår, og vi må bidra med kapital og teknologi, på lokalsamfunnenes premisser og med respekt for lokal natur og kultur. Trygghet for mat, vann, helse og utdanning må stå i fokus.

Globalisering

Begrepet globalisering rommer mye ulikt. Utveksling av kunnskap og kultur, og samarbeid om felles problemer, er av det gode; men mye av det som kalles globalisering er imperialismen i ny drakt. Store ressurser kreves for å manøvrere i en global markedssøknad, med det resultat at private selskaper får makt som overgår mange stater. Både WTO, Verdensbanken og Det internasjonale pengefondet, EU og lignende frihandelsunioner er primært opprettet for å øke spillerommet for kapitalkraftene i verden. Dette er et alvorlig anslag mot demokratisk politisk styring av samfunnsutviklingen, og kan aldri veies opp av økt produksjon og velferd på enkelte områder. Miljøpartiet De Grønnes svar på dette er en grønn globalisering, der solidaritet står i sentrum for vår samlede økonomiske politikk.

Sosial fordeling og økologisk produksjon

En milliard mennesker sulter, og daglig dør omkring 25 000 av sult og tilknyttede sykdommer. Hovedårsaken er ulik fordeling av ressurser og kjøpekraft, ikke global mangel på mat. Vi erkjenner likevel at dyrkajord og andre matressurser er begrenset, og at sammensetningen av mat- og arealbruken må endres i mange tilfeller. Stabilisering av folketallet er også avgjørende, og er som all annen utvikling avhengig av at mattrygghet, helse og utdanning ligger til grunn.

Mat først

Nok, sunn og kulturelt akseptabel mat ble etablert som en menneskerett i FN-erklæringen av 1948, og er slått fast i flere senere konvensjoner. Mattrygghet betyr at alle mennesker til enhver tid kan regne med å ha oppfylt denne retten i praksis. Mattrygghet gjelder for individer, på husholdningsnivå, i lokalsamfunnet, nasjonalt og globalt. Lokalsamfunn og stater må være suverene til å avgjøre sin egen strategi for mattrygghet. Dette må ligge til grunn for alle internasjonale handelsavtaler. Alle stater må så langt det er naturlig produsere mat til eget folk, og utfylle med import og reservelager. Handel med mat er skyld i mye lidelse, men eksport av naturlige overskudd øker verdens mattilgang og er et gode når det skjer på riktige premisser. Det er også avgjørende med individuelle inntekter og et prisnivå på mat som setter folk i stand til å kjøpe den maten de ikke selv produserer.

Ingen blir rike av mat alene

Ingen nasjoner, uansett naturressurser og dyktighet, har blitt rike av å produsere mat. Men økt jordbrukseffektivitet gir overskudd av arbeids- og hjernekraft, og er et vilkår for å utvikle velferd, et bredere næringsliv, og bli det som kalles et i-land. I denne oppbyggingsfasen må alle nasjoner få styre sin egen nærings-, handels- og tollpolitikk, slik rike land selv gjorde i sin tid. Inntil dagens WTO-regime er demokratisert, må et minstekrav være at mat og vann holdes utenfor avtaleverket.

Helse for alle

Helse og nødvendige helsetjenester er en menneskerett som de fleste som lever i dag ikke får oppfylt. I flere land i Afrika har gjennomsnittlig levealder falt betydelig på grunn av HIV/AIDS. Hovedårsaken til dårlig helse er for øvrig andre infeksjoner og underernæring som henger sammen med fattigdom og urettferdig global fordeling. Miljøpartiet De Grønne vil fremme en politikk med sterkere virkemidler for fattigdomsreduksjon og utjevning globalt, og med en vesentlig kraftigere satsing på fullgode helsetjenester for alle, også i fattige land.

Internasjonal finanspolitikk

Det internasjonale finanssystemet, interbanksystemet, har blitt så stort og liberalisert at det tillater sterkt spekulative kapitalbevegelser som fører til ødeleggende svingninger i valutakurser og utlånsrenter. Dette er en viktig faktor bak ulike økonomiske kriser, herunder u-landenes gjeldskrise. Miljøpartiet De Grønne mener sentralbankenes mulighet til nasjonale reguleringer er avgjørende for å stabilisere og styrke økonomien, ikke minst i u-land.

Rettferdig handel i hverdagen

Norske offentlige virksomheter kjøper varer og tjenester for flere hundre milliarder kroner i året. Dette skjer nærmest uten bevissthet om økonomiske strukturer som opprettholder utnyttning av verdens fattigste gjennom miljøødeleggelser, slavearbeid, barnearbeid og brudd på grunnleggende menneske- og arbeidstakerrettigheter. Staten og kommunene må ta langt større ansvar for etikk i innkjøpspolitikken.

Miljøpartiet De Grønne vil arbeide for:

1. At norsk bistandsarbeid bygges på prinsippet om hjelp til selvhjelp, slik bl.a. Utviklingsfondet praktiserer det; økt fokus på mikrofinans som supplement til større prosjekter.
2. At selvstendiggjøring av kvinner skal være en målsetning i alt bistandsarbeid.
3. At minst 20 % av norske bistandsmidler rettes mot økt landbruksproduktivitet og tilgang på vann.
4. At en betydelig del av det norske oljefondet skal brukes til utviklingsarbeid i FN-regi.
5. At retten til mat og matsuverenitet og FN-konvensjonen om biologisk mangfold skal ligge til grunn for alle handelsavtaler; utvikling av nødvendige tilleggsprotokoller og andre grep for å sikre nasjonal implementering av disse prinsippene. Sekundært ønsker vi mat og landbruk ut av WTO.
6. En politikk med sterkere virkemidler for fattigdomsreduksjon og global utjevning, med vesentlig kraftigere satsing på fullgode helsetjenester for alle, også i fattige land.
7. Jordreformer til fordel for jordløse, småbønder og lokale fellesskaper; lokal eller nasjonal kontroll over jord, vann, såvarer og teknologi.
8. Økologisk landbruk som strategi for å sikre matjord, vann, biomangfold og lokal selvråderett; forbud mot GMO i landbruket; nei til patentrettigheter på planter, dyr, gener og gensekvenser.
9. Strengere regulering av kapitalbevegelser over landegrensene; avvikling av skatteparadis.
10. At u-land får beskytte deler av sine markeder med selvbestemte tollgrenser, spesielt innen mat og nystartede industrier.
11. At staten og kommunene stiller krav til sine leverandører om at varer og tjenester produseres i samsvar med produsentlandenes egen arbeidslovgivning, og med grunnleggende menneske- og arbeidstakerrettigheter.
12. At Norge blir verdens første Fairtrade-stat.